

Befolkningens säkerhet

TEXT: FRIDA BLOM

Den demokratiska utvecklingen i Afghanistan går hand i hand med landets utveckling mot hållbar fred. Om människor kan göra sina röster hörda genom legitima demokratiska institutioner så minskar risken för våldsyttningar och väpnad konflikt. Samtidigt är fred och säkerhet nödvändigt för att människor fullt ut och utan rädsla ska kunna delta i den demokratiska processen. I dag ligger en stor del av ansvaret för att upprätthålla säkerheten i Afghanistan på utländska trupper. Vi bör därför fundera över hur dessa trupper påverkar den demokratiska och fredliga utvecklingen i landet.

När USA:s president George W Bush år 2001 invaderade Afghanistan gjorde han det med löften om att sprida demokrati och säkerhet till Afghanistans krigströtta befolkning. Fyra år senare är landet långt ifrån den stabila demokrati som USA sa sig vilja skapa. Störtandet av den brutala diktaturen ledd av talibanerna och de fördelar det har lett till i form av återvändande flyktingar, ökad personlig frihet, ekonomiska reformer, antagandet av en ny konstitution och så vidare ska inte underskattas. Men Afghanistan är fortfarande långt ifrån Bonn-överenskommelsens övergripande mål: "Att få ett slut på den tragiska konflikten i Afghanistan och att främja nationell försoning, hållbar fred, stabilitet och respekt för mänskliga rättigheter i landet".

Utvecklingen i Afghanistan, och senare också i Irak, har med mer än önskvärd tydlighet visat att det inte är möjligt att med massiva bombningar avsätta en regim och sedan snabbt försöka bygga upp en fungerande demokrati. USA:s egenmäktiga agerande har istället lett till ökad anti-amerikanism, en allmän radikaliseringsprocess av islamistiska grupperingar,

och en intensifierad terrorvåg.

En demokratisk utveckling kan inte tvingas fram med vapenmakt. Men i krigshärjade länder som Afghanistan kan däremot närvaron av utländsk fredsbevarande trupp till en början vara nödvändigt för att upprätthålla den grundläggande säkerhet som krävs för att civila krafter ska kunna bygga ett demokratiskt och fredligt samhälle.

Bristen på säkerhet upplevs i dag som ett stort problem av den afghanska befolkningen. Det finns en utbredd rädsla för att åter igen utsättas för krigsherrarnas brutalitet, samtidigt som många afghaner också oroas över de nya säkerhetsproblemen som är på väg att uppstå ur den svarta ekonomin kring den ökande narkotikaproduktionen.

Tyvärr har de utländska trupperna i Afghanistan i mångt och mycket fokuserat mer på sin egen och den afghanska regeringens säkerhet än på civilbefolkningens. Istället för att mildra de säkerhetshot som befolkningen upplever så har i synnerhet USA:s trupper på flera sätt tvärtom förvärrat säkerhetssituationen.

Den USA-ledda koalitionen övergripande målsättning har hela tiden varit att utrota talibanerna och bekämpa terrorism. Detta övergri-

pande mål har inneburit att USA sänt ut motstridiga signaler till de olika afghanska aktörerna. Å ena sidan har USA givit sitt fulla stöd till president Hamid Karzais regering. Å andra sidan har USA låtit bli att avvärja och till och med fortsatt att ge militärt stöd till de krigsherrar som i dag motsätter sig Karzais regering men som tidigare stred på USA:s sida mot talibanerna. USA har hjälpt dessa krigsherrar att bygga en egen milis utanför den afghanska statsapparaten och låtit dem ta kontroll över stora landområden där de har begått grova övergrepp mot civilbefolkningen. USA:s agerande har därmed bidragit till en ökad risk för att de krafter i Afghanistan som motsätter sig demokratiseringsprocessen växer i styrka.

USA:s oheliga allians med krigsherrar har också bidragit till att flera krigsförbrytare nu ingår i Karzais regering, vilket minskar regeringens legitimitet och försvårar uppbyggnaden av ett fungerande rättsamhälle.

I tillägg till detta har USA också gjort sig skyldig till grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Samtidigt har stora delar av säkerhetsansvaret lagts ut på privata säkerhetsbolag som även de misstänks för övergrepp. I juni 2004 anklagades

Tyska Isaf-soldater på Kabuls shoppinggata Chicken Street.

kommer först

till exempel en före detta soldat som hyrts in av CIA för att i två dagar ha torturerat en fånge, som senare dog, på en av USA:s baser i Afghanistan. Ett problem med de privata säkerhetsbolagen är att det har blivit lättare för USA att avfärda övertramp och svårare att utkräva ansvar för eventuella mord eller övergrepp på oskyldiga.

Medan USA ägnat sig åt terroristbekämpning har Isaf-trupperna med ett FN-mandat i ryggen haft till uppgift att upprätthålla säkerheten i Kabul, vilket man också lyckats relativt bra med. Befolkningen utanför Kabul gick dock länge utan skydd, och sedan Isaf i oktober 2003 fick mandat av FN att täcka hela landet har tyvärr inte tillräckligt med resurser för att göra detta kunnat uppbådas. Om Isaf inte snart lyckas visa att trupperna kan garantera befolkningens säkerhet är risken stor för att afghanerna slutar att stödja, eller ens tolerera, den utländska truppenvaron.

Som ett slags plåster på de sår som orsakats av Isafs underbemanning har USA och Isaf upprättat så kallade *Provincial Reconstruction Teams* (PRT:s) som ska genomföra både militära och humanitära uppgifter. De team som leds av den USA-ledda koalitionen har i många fall utnyttjat sitt humanitära uppdrag till att försöka få information från civilbefolkningen om misstänkta terrorister. På detta sätt har PRT-teamen blandat ihop sin roll med hjälporganisationerna, vilket har lett till våldsdåd gentemot hjälparbetare. I juni 2004 dödades till exempel fem personer anställda av Läkare utan gränser, vilket fick organisationen att

lämna Afghanistan. Andra biståndsorganisationer har tvingats lämna Afghanistans sydöstra provinser.

Nu pågår också diskussioner om att Isaf-styrkan ska ges gemensam operativa ledning med den USA-ledda koalitionen. Detta vore förödande. En sammanblandning mellan FN:s fredsbevarande uppdrag och USA:s krigföring skulle minska de fredsbevarande truppernas legitimitet hos afgha-

” Så länge den USA-ledda koalitionen fortsätter med sin militära terroristbekämpning i Afghanistan är det dock oerhört viktigt att den inte blandas samman med de FN-sanktionerade fredsbevarande trupperna.

nerna samtidigt som Sverige och andra länder som i dag bidrar till Isaf-styrkan skulle tvingas att medverka till USA:s krigföring. Det är uppenbart att den USA-ledda koalitionen orsakar mer skada än nytta i Afghanistan, samtidigt som truppbristen gör det svårt för Isaf-styrkan att lyckas med sitt fredsbevarande uppdrag. Om Afghanistans demokratiprocess ska ha en chans att lyckas krävs radikala förändringar vad gäller den utländska truppenvaron.

USA:s krigföring, stöd till lokala krigsherrar och kränkningar av mänskliga rättigheter i Afghanistan måste omedelbart upphöra. I det sammanhanget är det hoppingivande att president Karzai själv har sagt att det inte längre finns något större behov för militär terroristbekämpning i Afghanistan. Så länge den USA-ledda koalitionen fortsätter med sin militära terroristbekämpning i Afghanistan är det dock oerhört viktigt att den inte blandas samman med de FN-sanktionerade fredsbevarande trupperna. Sveriges försvarsminister Leni Björklund har sagt att ”Om Isafs uppdrag drastiskt förändras, till

exempel till att också omfatta operativ terroristbekämpning, så är det en utveckling jag är ytterst tveksam till”. Det är bra, men det räcker inte. Sverige bör tydligt klargöra att vi inte kommer att acceptera att Isaf deltar i terroristbekämpning eller att Isaf och den USA-ledda koalitionen ges gemensam ledning.

Det bör istället tydliggöras att de fredsbevarande truppernas huvuduppgift ska vara att garantera hela befolkningens säkerhet. Om detta ska vara genomförbart behöver styrkan utökas med fler trupper. För att öka förtroendet för trupperna bland afghanerna bör de också bestå av styrkor från ett antal muslimska länder. För att ytterligare öka truppernas legitimitet vore det önskvärt om ledarskapet kunde övergå från Nato till FN (men tyvärr är det väl föga sannolikt att så kommer att ske).

Målet med fredsbevarande insatser måste alltid vara att ansvaret för säkerheten en dag ska kunna överlämnas till nationella myndigheter. Därför krävs i dag bättre fungerande internationellt stöd till att reformera och bygga upp en nationell kapacitet i Afghanistan som klarar av att garantera befolkningens säkerhet.

Den demokratiska utvecklingen i Afghanistan är i slutändan inte alls en militär fråga. Men om det internationella samfundet inte omedelbart ser till att ta ansvar för det kaotiska säkerhetsläge som man varit med om att skapa, så är en demokratisk och fredlig utveckling inte möjlig. Ett sådant svek mot den afghanska befolkningen vore oförläpigt. ■

Frida Blom är ordförande i Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen. Frida var också en talare på SAKS nyligen genomförda seminarium *Afghanistan – en demokrati i utveckling?* Mer om seminariet kan du läsa i nästa nummer av Afghanistan-nytt.

